

ภาษาไทย จาก “สุโขทัย” ถึง “รัตนโกสินทร์”

อำนาจ ปัทมาภรณ์

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติของคนไทยที่ถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติอันแสดงให้เห็นถึงความมีอิสระไม่ตกเป็นเมืองขึ้น ของชาติใด ดังนั้นเราในฐานะคนไทยจึงควรที่จะมีความรู้และความเข้าใจในภาษาของตน ซึ่งในบทความนี้จะให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยในส่วนที่เป็นประวัติและความหมายของคำไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ โดยจะกล่าวถึงลักษณะและวิธีการสร้างคำในภาษาไทย การแบ่งสมัยในภาษาไทย และการใช้คำไทยในสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์

ลักษณะและวิธีการสร้างคำในภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นภาษาคำโดด คำส่วนมากเป็นคำพยางค์เดียวที่มีความหมายในตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อแสดงลักษณะทางไวยากรณ์ ดังนั้นเมื่อจะสร้างคำขึ้นใหม่ก็จะนำหน่วยคำที่มีอยู่แล้วมาสร้างเป็นคำใหม่ด้วยการรวมหน่วยคำหรือการซ้ำ หน่วยคำ การรวมหน่วยคำ คือ การนำหน่วยคำตั้งแต่สองหน่วยคำขึ้นไปมารวมกันเกิดเป็นคำใหม่ แบ่งเป็น ๓ ลักษณะคือ “คำผสม” ที่เกิดจากหน่วยคำไม่อิสระรวมกับหน่วยคำไม่อิสระหรือหน่วยคำไม่อิสระรวมกับหน่วยคำอิสระ เช่น ชาว กับ เมือง รวมเป็น ชาวเมือง เป็นต้น “คำประสม” ที่เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายต่างกันตั้งแต่สองหน่วยคำมารวมกัน เช่น รถ กับ ไฟ เป็น รถไฟ การรวมหน่วยคำอีกลักษณะหนึ่งคือ “คำซ้อน” ซึ่งเกิดจากการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันตั้งแต่สองหน่วยคำขึ้นไปมารวมกัน เช่น บ้าน กับ เรือน เป็น บ้านเรือน ส่วนการซ้ำ หน่วยคำ คือ การออกเสียงหน่วยคำเดียวกันตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป คำที่เกิดใหม่เรียกว่า “คำซ้ำ” เช่น ดัง กับ ดัง เป็น ดัง ๆ เป็นต้น การสร้างคำในลักษณะดังกล่าวมีในภาษาไทยมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยและในปัจจุบันก็ยังมีการสร้างคำในลักษณะนี้ อยู่

การแบ่งสมัยในภาษาไทย

การกำหนดสมัยทางภาษานี้ไม่ได้ใช้ความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์เป็นเกณฑ์ หากแต่พิจารณาจากตัวภาษาเป็นหลัก โดยภาษาจะเปลี่ยนสมัยก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น ความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยที่เกิดจากการติดต่อกับชาติตะวันตก เป็นต้น สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างช้า ๆ บางครั้งก็ไม่สามารถแยกออกเป็น

สมัยของภาษาได้ เนื่องจากส่วนที่เปลี่ยนแปลงมีเพียงเล็กน้อยไม่สามารถทำให้เห็นความแตกต่างได้

สมัยของภาษาไทยแบ่งออกเป็น ๓ สมัยหลัก โดยภาษาไทยสมัยแรก คือ ภาษาไทยสมัยสุโขทัย สมัยที่สอง คือ ภาษาไทยสมัยอยุธยา แม้จะมีการยอมรับว่าภาษาสมัยอยุธยาเป็นภาษาสมัยหลัง แต่ก็ไม่มีหลักฐานว่าภาษาสมัยอยุธยามีการเปลี่ยนแปลงมาจากภาษาสมัยสุโขทัย ภาษาสมัยอยุธยานี้ เริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากภาษาสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึง ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นภาษาที่สืบต่อมาจากภาษาสมัยอยุธยา ซึ่งไม่มีความเปลี่ยนแปลงแตกต่างทางภาษาอย่างเห็นได้ชัด สำหรับภาษาสมัยที่สาม คือ ภาษาสมัยรัตนโกสินทร์เริ่มต้นจากสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นไป ทั้งนี้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการรับศัพท์ภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในภาษาไทยอย่างมากมาย ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างภาษาในรัชกาลที่ ๓ กับรัชกาลที่ ๔ อย่างชัดเจน

ทั้งนี้ ภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์อาจแบ่งย่อยลงไปได้อีกเป็นภาษาสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ ถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ และภาษาปัจจุบันตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำให้มีคำศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นใช้เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากศัพท์บัญญัติทางการเมือง เช่น รัฐธรรมนูญ รัฐสภา เป็นต้น

การศึกษาประวัติและความหมายของคำไทยสมัยต่าง ๆ

คำในภาษาทุกภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสภาพสังคม โดยเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงภาษาก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย คำในภาษาไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน กล่าวคือ คำในภาษาไทยนับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์สืบมาจนถึงปัจจุบันก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านรูปคำและความหมาย ซึ่งการศึกษาประวัติและความหมายของคำจะช่วยให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของคำไทยมีผลทำให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้และความเข้าใจในภาษาไทยดียิ่งขึ้น

การศึกษาประวัติและความหมายของคำไทยในที่นี้จะกล่าวถึงการใช้คำในภาษาไทยสมัยสุโขทัย การใช้คำในภาษาไทยสมัยอยุธยา และการใช้คำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยจะเปรียบเทียบกับภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

การใช้คำในภาษาไทยสมัยสุโขทัยเปรียบเทียบกับภาษาไทยปัจจุบัน

คำไทยในสมัยสุโขทัยเมื่อมาถึงปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านรูปคำและความหมาย ทั้งนี้ ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของคำไทยในสมัยสุโขทัยโดยแบ่งเป็นประเภทของคำ ดังนี้

คำเดียว คำเดียวในภาษาไทยสมัยสุโขทัยเมื่อมาถึงปัจจุบันมีลักษณะดังนี้

๑. เป็นคำที่คงรูปเดิมแต่มีความหมายต่างไปจากเดิม โดยบางคำมีความหมายแคบเข้า เช่น

“ไพร่ฟ้าข้าไทย **ชี้**เรือไปค้า**ชี้**ม้าไปขาย”

(หลัก ๓ ด้าน ๒ / ๓๓)

คำ “ชี้” ในสมัยสุโขทัย หมายถึง นั่งไปหรือโดยสารไปบนยานพาหนะ แต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายที่เฉพาะเจาะจง คือหมายถึงการนั่งเอาขาคร่อมเท่านั้น

บางคำมีความหมายย้ายที่ คือในสมัยสุโขทัยใช้ความหมายอย่างหนึ่งแต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายอีกอย่างหนึ่ง บางคำมีความหมายตรงข้ามกับคำในสมัยสุโขทัย เช่น

“พระมหาธาตุอันนี้ **ใช้**ธาตุ**อัสमानย์**”

(หลัก ๓ ด้าน ๑ / ๙)

คำ “อัสमानย์” ในสมัยสุโขทัยใช้หมายถึงปกติ ธรรมดา สามัญ แต่ในปัจจุบันความหมายได้กลายเป็น เลวทรามต่ำช้า ซึ่งต่างจากความหมายเดิม

๒. ปรากฏเป็นคำคงรูปเดิม ความหมายเหมือนเดิมแต่การใช้ต่างกัน เช่น

“ที่**กุ**ตายจึงได้เมืองแก่**กุ****ทั้งกลม**”

(หลัก ๑ ด้าน ๑ / ๑๗-๑๘)

คำ “ทั้งกลม” ในสมัยสุโขทัยหมายถึง ทั้งหมด ทั้งปวง โดยใช้กับการได้เมือง สำหรับคำ “ทั้งกลม” ในปัจจุบันก็หมายถึง ทั้งหมด ทั้งปวง เช่นกัน แต่ปรากฏใช้กับการตายของหญิงในขณะมีครรภ์

๓. คำเดียวที่มีใช้เฉพาะสมัยสุโขทัย ในปัจจุบันไม่ปรากฏใช้ เป็นการสูญศัพท์ เช่น คำว่า “งอร” ที่หมายถึง มีความเลื่อมใส “มหาธรรมราชา **งอร**ในศาสนา” (หลัก ๑๐๖) ปัจจุบันไม่มีการใช้ศัพท์คำนี้ แล้ว

คำประสม คำประสมในภาษาไทยสมัยสุโขทัยเมื่อมาถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

๑. คำประสมที่ใช้ในสมัยสุโขทัย และในปัจจุบันยังคงใช้เป็นคำประสมแต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำไปจากเดิมบ้าง ส่วนความหมายคงเดิม เช่น

“ตณภูฟุ้งซำงขุนสามชนตัวชื่อมาสเมืองแพ้”

(หลัก ๑ ด้าน ๑ / ๘-๙)

คำ “ฟุ้งซำง” ในปัจจุบันใช้ว่า “ชนซำง” โดยที่ทั้งสองคำมีความหมายเหมือนกัน คือ ซ้ำซำง วนกัน

๒. คำประสมในสมัยสุโขทัยที่ปัจจุบันสูญไปจากภาษามาตรฐาน แต่ปรากฏใช้ในภาษาถิ่นหรือคำประพันธ์ เช่น

“คนอันอยู่ในบุรพวิเทหะหน้าเขาดั่งเดือนเพ็ญแลกลมดั่งหน้าแวน”

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๔๒)

คำ “หน้าแวน” หมายถึง กระจก ปัจจุบันไม่มีใช้ในภาษามาตรฐานแต่ยังปรากฏใช้ในภาษาไทยดำ

๓. คำประสมในสมัยสุโขทัยที่ปัจจุบันคงรูปเดิมแต่ความหมายย้ายที่ เช่น

“มีม้าแก้ว ๒๐๐๐ ตัว เทียมรถแลช้างละพันตัว และมีเครื่องแก้วประดับนี้ ทุก ๆ ตัว

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๑๐๒)

คำ “เครื่องแก้ว” ในสมัยสุโขทัย หมายถึง เครื่องประดับม้าที่ทำด้วยแก้ว แต่ในปัจจุบันใช้หมายถึง เครื่องใช้ทำด้วยแก้ว ส่วนใหญ่เป็นภาชนะใส่ของหรืออาหาร

๔. คำประสมที่สูญคัพหายไปเมื่อมาถึงสมัยปัจจุบัน เช่น

“เมื่อกูชี้ นใหญ่ได้สืบเก้าเข้าขุนสามชนเจ้าเมืองจอดมาท่เมืองตาก”

(หลัก ๑ ด้าน ๑ / ๓-๔)

คำ “ชี้ นใหญ่” มีใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย หมายถึง เตบโต แต่ปัจจุบันเลิกใช้คำนี้ แล้ว

คำซ้อน คำซ้อนในภาษาไทยสมัยสุโขทัยปรากฏว่ามีใช้ในปัจจุบันในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑. เดิมในสมัยสุโขทัยเป็นคำซ้อนแต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ เช่น

“อันหนึ่งกระทำบุญด้วยกายคือว่ายาแวงพ่อและแม่...”

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๙๐)

คำ “ยำแยง” ในปัจจุบันใช้ว่า ยำเกรง

๒. คำซ้อนในสมัยสุโขทัยที่ในปัจจุบันแยกหน่วยใดหน่วยหนึ่งมาใช้ ส่วนหน่วยที่เหลือปรากฏใช้ในภาษาถิ่น คำประพันธ์ หรือไม่ปรากฏใช้เลย เช่น

“แลจท่านทั้งหลายเร่งแต่ง**แ่งตน**”

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๕๓)

คำ “แ่งตน” เป็นคำซ้อนโดยคำว่า “แ่ง” หมายถึง ตัว เป็นคำโบราณปัจจุบันใช้แต่เพียงคำว่า “ตน”

“เขาทนทุกขเวทนาอยู่ที่นี้ **เข้าหิงนานนัก**”

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๒๐)

คำ “เข้าหิงนาน” ปัจจุบันแยกมาใช้เป็น เข้า นาน และเข้านาน ส่วนคำว่า หิง นั้นใช้ในคำประพันธ์

๓. คำซ้อนที่เกิดการสูญศัพท์ คือ ปัจจุบันไม่มีปรากฏใช้แล้ว เช่น

“ฝูงเจ้าขุนพราหมณ์ เศรษฐี ถอยจาก**เป็นมลากเป็นดี**เข้าแต่นั้นแแส

(หลัก ๓ ด้าน ๑ / ๒๒)

คำ “เป็นมลากเป็นดี” ที่มีใช้ในสมัยสุโขทัย ปัจจุบันไม่มีใช้แล้ว

๔. คำซ้อนในภาษาไทยสมัยสุโขทัยที่มีการกลายความหมาย โดยบางคำมีความหมายแคบเข้าเมื่อมาใช้ในปัจจุบัน เช่น

“นรคนั้นมีแม่น้ำอันเห็น**แล้งเห็น**นั้นใสงามดี

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๔๑)

คำ “แล้งเห็น” ในภาษาสมัยสุโขทัย หมายถึง เพ่งมอง เห็น จ้องตรงไป แต่ในปัจจุบันความหมายกลายไปในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง คือหมายถึง มองเห็นด้วยปัญญาและความสามารถเท่านั้น

บางคำมีความหมายกว้างออก เช่น “ทุกแห่ง**รุ่งเรือง**ที่ยระย้อมเปลวไฟ” (ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๔๑) โดยคำว่า “รุ่งเรือง” นี้ เดิมหมายถึง สว่างไสว งามสนุกสนาน แต่ในปัจจุบันนอกจากจะใช้ในความหมายดังกล่าวแล้ว ยังหมายถึง อุดม สมบูรณ์ และเจริญด้วย

นอกจากนี้ บางคำยังมีความหมายเปลี่ยนไปในลักษณะที่เป็นการกลายความหมายแบบย้ายที่ เช่น

“แลยังรัศมีงจักรแก้วนี้ นก็รุ่งเรือง**รอบคอบ**ทั่วทั้งพระราชมนเทียรนี้ นทุกแห่ง

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๔๑)

คำ “รอบคอบ” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย หมายถึง เวียนไปบรรจบถึงกันแต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายว่า “ถ่วงถ่วง”

การใช้คำในภาษาไทยสมัยอยุธยาเปรียบเทียบกับภาษาไทยปัจจุบัน

ลักษณะคำต่าง ๆ ในสมัยอยุธยาเมื่อผ่านมาถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

คำเดี่ยว คำเดี่ยวในภาษาไทยสมัยอยุธยาปรากฏในปัจจุบันในลักษณะดังต่อไปนี้

๑. คำที่คงศัพท์เดิมหากแต่มีความหมายต่างกัน โดยความหมายที่แตกต่างกันนี้ มีทั้งที่เป็นไปในลักษณะความหมายแคบเข้า เช่น

“...เปิดหมวก**ค่านับ**ภาษาวิไลนดาแล้วมานั่ง ณ แก้อี”

(ประชุมจดหมายเหตุ หน้า ๖๑)

คำ “ค่านับ” ในตัวอย่างข้างต้น หมายถึง การทำความเคารพ แต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายที่เฉพาะเจาะจงโดยหมายถึง การทำความเคารพโดยการก้มศีรษะ

บางคำมีการกลายความหมายโดยความหมายย้ายที่ คือ ในสมัยอยุธยาใช้ในความหมายหนึ่งแต่ในปัจจุบันใช้ในอีกความหมายหนึ่ง เช่น

“แลงูสรพิษตัวหนึ่งออกมาแต่จอมปลวกก็**ตอด**เอาบุรุษนี้”

(ประชุมจดหมายเหตุ หน้า ๓๗)

คำ “ตอด” ในสมัยอยุธยา หมายถึง กัด แต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายว่า เตะปากจับหรือจิกแต่น้อย ๆ

นอกจากนี้ คำบางคำยังมีการเปลี่ยนแปลงความหมายโดยความหมายกว้างออกคือ ปัจจุบันใช้ในความหมายกว้างกว่าคำในสมัยอยุธยา เช่น

“อนึ่งทั้งสองอ้างดวงตรา**จำนำ**เจ้ากรมแลตราสำคัญให้กะลาการไปเผชิญ”

(กฎ.๒ หน้า ๘๗)

คำ “จำนำ” ในสมัยอยุธยา หมายถึง ประจํา ซึ่งในปัจจุบันก็มีการใช้ในความหมายนี้ นอกจากนี้ ยังมีการใช้ในความหมายว่า ตกลงทำสัญญาโดยส่งมอบสิ่งหรือทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อประกันการชำระหนี้ อีกด้วย

๒. ปรากฏเป็นคำที่คงศัพท์เดิมแต่มีการใช้ต่างกัน เช่น

“อนึ่งข้างต้นม้าต้น**ไช้** แลมิได้อยู่รักษาให้จำจนหนัก”

(กฎ.๑ หน้า ๑๐๘)

คำ “ไช้” ในตัวอย่างใช้เป็นคำกริยาและใช้กับสัตว์แต่ในปัจจุบันใช้เป็นคำนาม เช่น มี**ไช้** เป็น**ไช้**

๓. คำเดียวที่ไม่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน เกิดการสูญศัพท์ เช่น

“สมาดกรหนึ่ง**บังกัด**ข้าคนท่านไว้เรือนตนก็ดี”

(กฎ.๓ หน้า ๔)

คำ “บังกัด” มีใช้ในสมัยอยุธยา หมายถึง ปิดบัง อำพราง แต่ในปัจจุบันไม่มีการใช้ศัพท์นี้ **คำประสม** คำประสมในภาษาไทยสมัยอยุธยาเมื่อมาถึงปัจจุบันมีลักษณะการใช้ดังนี้

๑. คำที่ในสมัยอยุธยาเป็นคำประสม ปัจจุบันยังคงใช้เป็นคำประสมแต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ เช่น “จึงสองทั้งขงอันมาแต่**เมืองนอก**” (ประชุมพระตำรา หน้า ๗๕) คำว่า “เมืองนอก” นี้ ปัจจุบันใช้ว่า บ้านนอก

๒. คำประสมในสมัยอยุธยาที่ในปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เช่น

“แล้วแต่งหนังสือให้**คนเร็ว**ถือไปถวายพระเจ้าขุนทอง”

(สามก๊ก ๒ หน้า ๕๓๐)

คำ “คนเร็ว” ในตัวอย่างข้างต้น หมายถึง ผู้ส่งข่าวสารหรือคนรับใช้ติดต่อ ซึ่งในปัจจุบันไม่ปรากฏว่ามีการใช้ศัพท์นี้

คำซ้อน คำซ้อนในภาษาไทยสมัยอยุธยาปรากฏในภาษาไทยปัจจุบัน ดังนี้

๑. คำซ้อนในสมัยอยุธยาที่ในปัจจุบันนำมาใช้เป็นคำซ้อนแต่เรียงลำดับใหม่และแยกใช้ทีละหน่วยทุกหน่วย เช่น

“มีผู้**ม็อง** **ร้อง** **ฟ้อง** ว่าข้างม้าโคกระบือปล่อยปละเสีย”

(กฎ.๑ หน้า ๑๖๗)

คำ “ร้องฟ้อง” ในตัวอย่างข้างต้นปัจจุบันใช้เป็น ฟ้องร้อง และมีการแยกแต่ละหน่วยคำมาใช้ด้วย คือ ฟ้อง และ ร้อง

๒. คำซ้อนที่ในปัจจุบันนำมาแยกใช้ที่ละหน่วย เช่น คำว่า “จำวัดหลับ” ใน “ครั้งพระผู้เป็นเจ้าจำวัดหลับไป” (คำให้การชาวกรุงเก่า หน้า ๕) ที่ในปัจจุบันนำมาแยกใช้เป็น จำวัด กับ หลับ

๓. คำซ้อนในสมัยอยุธยาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

“ผู้ใดเป็นข้าพระเจ้าอยู่หัวฯ **ซุบซุ่ม** ตั้งแต่งเปนพญา

(กฎ.๔ หน้า ๑๓๐)

คำ “ซุบซุ่ม” ที่มีใช้ในสมัยอยุธยาปัจจุบันใช้เป็น ซุบเสี้ยม

๔. คำซ้อนในสมัยอยุธยาปัจจุบันไม่ใช่เป็นคำซ้อน แต่แยกหน่วยใดหน่วยหนึ่งมาใช้ ส่วนหน่วยที่เหลือปรากฏในภาษาถิ่นหรือในคำประพันธ์ เช่น

“นายพิริยบาลเอาสายบรรทัดดีดกายสัตว์ให้**ภินทนาการแตกออก**”

(จารึกวัดโพธิ์ หน้า ๑๔๔)

คำ “ภินทนาการแตก” ในปัจจุบันแยกใช้คำว่า แตก ส่วนคำว่า ภินทนาการ ใช้ในคำประพันธ์

การใช้คำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์เปรียบเทียบกับภาษาไทยปัจจุบัน

ในส่วนของการใช้คำไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้งคำเดี่ยว คำประสม และคำซ้อน มีความใกล้เคียงกับภาษาไทยปัจจุบันมาก ดังนั้น ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจึงแสดงให้เห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงการใช้คำในภาษาไทยสมัยนี้ ดังนี้

๑. การกลายความหมาย คำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์เมื่อมาปรากฏใช้ในภาษาปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ เกิดขึ้นในลักษณะต่อไปนี้

การกลายความหมายโดยความหมายแคบเข้า เช่น คำว่า “จำเรียน” ในภาษาสมัยรัตนโกสินทร์มีปรากฏใช้ในความหมายว่า “เรียนให้ชี้ นใจและร้องเรียน แต่ในปัจจุบันเลือกใช้เพียงความหมายเดียว คือ “เรียนให้ชี้ นใจ

การกลายความหมายโดยความหมายกว้างออก เช่น

“บิดามารดาทำชั่วไป **ชายตัว** ท่านแล้วยังพานูตรไปให้เป็นทาสจนสิ้น นชีวิตอีกเล่า”

ร.๕ (ราชปราวณ หน้า ๔)

คำ “ชายตัว” ในสมัยรัตนโกสินทร์ หมายถึง การขายตัวลงเป็นทาส ในปัจจุบันนอกจากจะ
ใช้ในความหมายดังกล่าวแล้วยังมีความหมายถึง การขายตัวของหญิงโสเภณีด้วย

การกลายความหมายโดยความหมายย้ายที่ เช่น คำว่า “จังหวัด” ในสมัยรัตนโกสินทร์ใช้
ในความหมายว่า ถิ่น เขต หรือบริเวณ แต่ในปัจจุบันคำว่า “จังหวัด” หมายถึง เมืองใหญ่ ๆ

๒. การสูญศัพท์ เมื่อความคิดของคนในสังคมเปลี่ยนไปอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิด
การสูญศัพท์ ซึ่งภาษาในสมัยรัตนโกสินทร์เกิดการสูญศัพท์ในลักษณะดังนี้

การสูญทั้งศัพท์ หมายถึง ในปัจจุบันไม่มีการใช้ศัพท์คำนี้ แล้ว เช่น คำว่า “ชักรูป” ซึ่งศัพท์
คำนี้ ไม่มีใช้แล้วในปัจจุบัน แต่มีศัพท์คำว่า “ถ่ายรูป” มาใช้แทน

การสูญจากภาษามาตรฐาน คือ ในปัจจุบันไม่มีการใช้ศัพท์คำนี้ ในภาษามาตรฐานแต่
ยังคงปรากฏใช้ในภาษาถิ่นบางถิ่น เช่น คำว่า “คัด” ในภาษาสมัยรัตนโกสินทร์มีใช้ในความหมาย
ว่า จัด โดยในปัจจุบันไม่มีการใช้ศัพท์คำนี้ ในภาษามาตรฐาน แต่ยังคงมีใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้

คำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์นอกจากจะเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการกลาย
ความหมายและการสูญศัพท์อันเกิดจากการเปรียบเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากนำ
คำในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ ไปเปรียบเทียบกับคำในสมัยสุโขทัย และอยุธยา ก็จะพบการเปลี่ยนแปลง
ของภาษาไทยในอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งก็คือการเพิ่มศัพท์

การเพิ่มศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์เกิดขึ้น จากการที่ในสมัยนี้ มีการติดต่อค้าขาย
ตะวันตกจึงมีการรับคำศัพท์ของชาตินั้น ๆ มาใช้ โดยเฉพาะศัพท์ภาษาอังกฤษที่เข้ามาในสมัยนี้
เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการใช้คำทับศัพท์ นอกจากนี้ การเพิ่มศัพท์ยังเกิดจากการสร้างคำขึ้น
ใหม่ อาจเป็นคำซ้ำ ๆ คำซ้อน คำประสม หรือคำผสม ทั้งนี้ เนื่องจากในสมัยนี้ มีความคิด
แตกโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้น จึงต้องมีคำสำหรับเรียกหรืออ้างถึงสิ่งนั้น

การเพิ่มศัพท์จากการยืมคำภาษาอื่น ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มีการยืม
ศัพท์ภาษาอังกฤษมาใช้ ทำให้คำศัพท์ภาษาไทยในสมัยนี้ มีเพิ่มมากขึ้น การเพิ่มศัพท์จากการยืม
คำภาษาอังกฤษมีทั้งที่เกิดจากการทับศัพท์ เช่น “คือตั้งเป็น **ไลบารี** หรือห้องหนังสือ” (วชิรญาณ.
๑ / ๒๕) คำ “ไลบารี” เกิดจากการทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า library นอกจากการใช้ทับศัพท์แล้วยัง
มีการนำศัพท์ภาษาอังกฤษมาปนกับคำไทยอีกด้วย เช่น “ผู้ชายในแถบนั้น นี **เสื้อเชิ้ต** (ไกลบ้าน
พ.ศ.๒๔๕๐) คำ “เสื้อเชิ้ต เกิดจากการนำคำภาษาอังกฤษ เชิ้ต (shirt) มาปนกับคำว่าเสื้อ เกิด
เป็นศัพท์คำใหม่ การเพิ่มศัพท์ด้วยวิธีการดังกล่าวมีปรากฏใช้เป็นคำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์
เป็นจำนวนมาก

นอกจากการทับศัพท์แล้วยังมีคำอีกรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏใช้ในภาษาไทยสมัยนี้ ซึ่งก็คือ การสร้างคำในลักษณะการบัญญัติคำขึ้นใหม่แทนคำจากภาษาต่างประเทศหรืออาจบัญญัติขึ้นใหม่ เรียกแทนสิ่งของต่าง ๆ ที่ไทยรับมาจากต่างประเทศ ตัวอย่างการบัญญัติศัพท์ เช่น ผ้าใบ (canvas) กระดาษทราย (sandpaper) หรือ สถานี (station) เป็นต้น

สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงของคำไทยในสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

การใช้คำไทยในสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์เมื่อมาถึงปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากตัวอย่างการใช้คำไทยในสมัยต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ แสดงให้เห็นถึงการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของคำไทยในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คำไทยในปัจจุบันยังมีการสืบทอดการใช้คำในอดีต ซึ่งมีทั้งที่คงรูปศัพท์เดิมหรือเปลี่ยนแปลงรูปศัพท์ไปแล้วใช้ในลักษณะที่แตกต่างกัน คำบางคำมีการกลายความหมายเมื่อนำมาใช้ในปัจจุบันอาจเป็นความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก หรือความหมายย้ายที่ อย่างไรก็ตามคำบางคำในสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์อาจเกิดการสูญศัพท์ โดยอาจสูญทั้งศัพท์ที่ไม่มีปรากฏใช้แล้วในปัจจุบัน บางคำสูญไปจากภาษามาตรฐานแต่ยังคงมีใช้ในภาษาถิ่นหรือในคำประพันธ์ ทั้งนี้ คำไทยในสมัยรัตนโกสินทร์แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของคำไทยในลักษณะของการเพิ่มศัพท์ เนื่องจากสมัยนี้ มีการรับศัพท์ภาษาอังกฤษมาใช้ ตลอดจนมีการรับความคิดและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ ทำให้ต้องมีการบัญญัติศัพท์มาใช้เพิ่มเพื่อเรียกหรืออ้างถึงสิ่งที่รับมานั้น

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นถึงประวัติและความหมายของคำไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจถึงที่มาและความหมายของคำในภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติได้ดียิ่งขึ้น